

**Na krv i nož sa postojećim,
njegovim braniocima i lažnim
kritičarima**

Na krv i nož sa postojećim, njegovim braniocima i lažnim
kritičarima
1998

Ai ferri corti con l'esistente, i suoi difensori e i suoi falsi critici,
NN, 1998; At Daggers Drawn with the Existent, its Defenders and
its False Critics, Anon., Translated from Italian by Jean Weir in
collaboration with John Moore and Leigh Stracross, Killing King
Abacus www.geocities.com (poslednji put pristupljeno 20. marta
2006), theanarchistlibrary.org
Prevod: Zluradi Paradi, 2006.

koju gajimo prema sebi samima. Nepoznato rizika, takođe. Rizika brutalnosti i straha. Rizika da napokon pogledamo u lice mal de vivre (nesreći). Na sve to će naići svako ko odluči da okonča posao postojećeg.

Naši savremenici kao da žive od poslova, u očaju žonglirajući hiljadama obaveza uključujući i najtužniju od svih – obavezu uživanja. Nesposobnost da određuju sopstvene živote prekrivaju detaljnim mahnitim aktivnostima, brzinom koja prati sve pasivniji način ponašanja. Oni nisu svjesni svjetlosti negativnog.

Možemo izabrati da ne živimo. To je najljepši razlog da se, sa uživanjem, otvorimo životu. “Uvijek ima vremena da se stvari okončaju; neko se može i igrati i buniti” – tako govori materijalizam radosti.

Možemo izabrati da ne djelujemo, a to je najljepši razlog za djelovanje. U sebi nosimo potencijal svih djela za koja smo sposobni, i nijedan gazda nikada neće biti u mogućnosti da nas liši mogućnosti da kažemo ‘ne’. Sa tim ‘ne’ počinje ono što smo mi i ono što želimo. Iz toga se rađa jedini razlog da ustanemo ujutro. Iz toga se rađa jedini razlog da naoružani napadnemo poredak koji nas tlači.

Sa jedne strane imamo postojeće, sa njegovim navikama i sigurnostima. A od sigurnosti, tog društvenog otrova, čovjek može umrijeti.

Sa druge strane tu je insurekcija, nepoznato koje nadire u cjelokupni život. Mogući početak pretjeranog praktikovanja slobode.

1998.

Sadržaj

I	5
II	7
III	10
IV	12
V	14
VI	18
VII	22
VIII	25
IX	29

je izvrnut do te mjere da su svi eksploatisani pobunjenici naoružani. Samo tada oružje nije izraz odvajanja neke avangarde, monopol gazda i birokrata budućnosti, već konkretan uslov revolucionarne fešte: kolektivna mogućnost širenja i odbrane transformacije društvenih odnosa. Subverzivna praksa je još manje 'oružana borba' u odsustvu insurekcionističkog prevrata, osim ukoliko neko želi da ograniči neizmjernost nećijih strasti na ne više do nekoliko instrumenata. To je pitanje da li ćemo se zadovoljiti već uspostavljenim ulogama, ili ćemo potražiti sklad s najudaljenijom tačkom – životom.

Tada ćemo, u sve širem revoltu, napokon moći da ostvarimo čudesnu zavjeru mnogih ega, usmjerenih na stvaranje društva bez gazdi ili uspavanih. Društva slobodnih i jedinstvenih individua.

IX

“Za otvaranje svetova ne traži formulu u nekim iskazima nalik povijenim suvim granama. Danas, možemo da ti kažemo samo ono što nismo, što ne želimo.”

— E. Montale

Život prosto ne može da bude nešto za šta ćemo se držati. Ta misao prostruji svakome kroz glavu bar jednom. Mi posjedujemo mogućnost koja nas čini slobodnijim od samih bogova: možemo da prestanemo. Tu ideju bi trebalo okusiti u potpunosti. Ništa i niko nas ne primorava da živimo. Čak ni smrt. Zbog toga je naš život tabula rasa, ploča na kojoj ništa nije ispisano, tako da sadrži sve moguće riječi. S takvom slobodom ne možemo da živimo kao robovi. Ropstvo je za one koji su osuđeni na život, one ograničene na vječnost, ne za nas. Za nas je nepoznato – nepoznato sfera u koje možemo da se uputimo, neistražene misli, garancije koje se raspršavaju, stranci kojima možemo da posvetimo dar života. Nepoznato sveta gde napokon možemo da pružimo drugima višak ljubavi

Ako priznamo potrebu za organizovanjem oružanih akcija tokom insurekcionističkog sukoba, ako podržavamo mogućnost napada na strukture i ljude na vlasti počevši od ovog trenutka, i vodeći računa da horizontalno povezivanje grupa afiniteta u praksi revolta bude presudno, kritikujemo stanovište onih koji na oružanu akciju gledaju kao na prevazilaženje granica društvene borbe, pripisujući superiorniju ulogu jednom obliku borbe. Štaviše, u upotrebi monograma i programa vidimo stvaranje identiteta koji odvaja revolucionare od ostalih eksploatisanih, čineći ih vidljivim za vlast i stavljajući ih u poziciju koja se nastavlja u zastupanje. Na taj način oružani napad više nije samo jedan od mnogih sredstava nečijeg oslobođenja, već je nabijen simboličkom vrijednošću i stremi ka prisvajanju anonimnih pobuna za svoje ciljeve. Kao činjenica povezana s aktuelnim aspektom borbi, neformalna organizacija postaje trajna i formalizovana struktura za donošenje odluka. Na taj način, ono što je bio povod za okupljanje u nečije projekte, postaje pravi projekat. Organizacija počinje da želi sopstveno reprodukovanje, baš kao što čine kvantitativne reformističke strukture. Končno, pojavljuje se žalosna hrpa saopštenja i dokumenata, gdje se nalazimo u situaciji u kojoj dižemo glas nalazeći se u identitetu koji postoji samo zato što je bio proglašen. Akcije napada, koje su potpuno jednake drugim anonimnim akcijama, počinju da predstavljaju ko zna kakav kvalitativni skok u revolucionarnoj praksi. Politička šema se ponovo pojavljuje čim počnemo da letimo u pravoj liniji.

Naravno, potreba za organizovanjem je nešto što može uvijek da prati praksu subverzivaca, s one strane trenutnih potreba borbe. Ali da bi se neko organizovao potrebni su živi, konkretni sporazumi, a ne scena u potrazi za svojim reflektorima.

Tajna subverzivne igre je u sposobnosti da se razbiju kriva ogleдалa i da se čovjek nađe licem u lice sa sopstvenom golotinjom. Organizacija je cjelina projekata koji tu igru održavaju u životu. Sve ostalo je politička proteza i ništa više.

Insurekcija je mnogo više od 'oružane borbe', jer tokom nje opšti sukob die uporedo sa remećenjem društvenog poretka. Stari svijet

I

“Svako može da okonča svoje prevrtanje u ropstvu onog što ne zna – i da odbijanjem ustupaka praznih reči dođe na krv i nož sa životom.”

– C. Mihelšteter

Život nije ništa drugo do stalna potraga za nečim čega ćemo se držati. Ustajemo ujutro kako bi se samo nekoliko sati kasnije našli u krevetu – tužan spoj nedostatka želje i zamora. Vrijeme prolazi, pokrećući nas sve manje i manje. Društvene obaveze nam više ne lome kičmu jer smo se navikli da podnosimo težinu. Potčinjavamo se ne trudeći se čak ni da kažemo 'da'. Smrt se ispašta kroz život, napisao je pjesnik iz drugog rova.

Možemo živjeti bez strasti ili snova – to je ta velika sloboda koju nam ovo društvo nudi. Možemo pričati bez prestanka, naročito o stvarima o kojima ništa ne znamo. Možemo izraziti kakvo god mišljenje želimo, čak i najprovokativnije, i isčeznuti iza žamora. Možemo glasati za kandidata koji nam se sviđa, a za uzvrat tražiti pravo na žalbu. Ako nam se učini da postajemo dogmatični u svakom trenutku možemo promijeniti kanal. Možemo da uživamo u određenim momentima, narušavajući tužno identična okruženja sve brže. Možemo da izgledamo kao mladi usijanih glava, pre nego što padnemo pod hladan tuš zdravog razuma. Možemo da se venčavamo koliko god puta želimo – toliko je brak svetinja. Možemo korisno da se zaposlimo i, ako ne znamo da pišemo, možemo postati novinari. Možemo da se bavimo politikom na hiljade načina, čak i da pričamo o egzotičnim gerilama. U karijeri – baš kao i u ljubavi – ako baš i ne uspemo u izdavanju naređenja, uvek možemo da briljiramo u potčinjavanju. Potčinjavanje čak može od nas da napravi mučenike jer – uprkos tome kako stvari izgledaju – ovom društvu trebaju heroji.

Naša glupost se svakako neće činiti gorom od bilo čije. Nije bitno ako smo neodlučni, možemo pustiti druge da odlučuju za nas. Tada

ćemo zauzeti stav, kako se to kaže u žargonu politike i spektakla. Opravdanja nikada ne nedostaje, naročito u svijetu onih koji nisu cjepidlake.

Na ovom velikom sajmu uloga svi imamo jednog lojalnog saveznika – novac. Demokrata za primjer, ne poštuje nikoga posebno. U njegovom prisustvu nijedna roba ili usluga nas ne može odbiti. Iza njega stoji čitavo društvo bez obzira na to kome pripada. Naravno, taj saveznik se nikada ne daje dovoljno, još bolje, ne daje se svima. Ali hijerarhija novca je specijalna jer ujedinjuje ono što su životni uslovi okrenuli jedno protiv drugog. Kada ga imaš, uvijek si u pravu. Kada ga nemaš, imaš milion olakšavajućih okolnosti.

Uz malo vježbe čitav dan bismo mogli provesti bez i jedne jedine ideje. Svakodnevna rutina razmišlja umjesto nas. Od rada do 'slobodnog vremena', sve dolazi kao dio nastavka preživljavanja. Uvijek imamo nešto čega ćemo se držati. Osobina današnjeg društva koja najviše zapanjuje jeste mogućnost da 'komfor' postoji na daleku daleko od katastrofe. Ekonomija i tehnološko upravljanje postojećim napreduju sa neodgovornim nemarom. Prelazimo sa zabave na pokolj pokolja širokih razmjera, sa disciplinovanom neosjećajnošću programiranih gestova. Smrt kupuje i prodaje viškove čitavim vremenom i prostorom. Rizik i smio pokušaj više ne postoje; postoje samo sigurnost ili katastrofa, rutina ili katastrofa.

Spašen ili potopljen. Živ – nikad.

Uz malo vježbe mogli bismo od kuće do škole, od kancelarije do supermarketa, ili od banke do diskoteke, hodati zatvorenih očiju. Sada možemo razumijeti izreku starog grčkog mudraca: "I onaj koji spava održava svjetski poredak".

Došlo je vrijeme da raskinemo sa tim 'mi', odrazom jedine zajednice koja trenutno postoji, zajednicom koju čine vlast i roba.

Jedan dio ovog društva pronalazi svaki interes u nastavljanju svoje vladavine, drugi u rušenju svega što je prije moguće. Odluka na čijoj strani se neko nalazi je prvi korak. Ali rezignacija, osnova sporazuma među stranama (onih koji poboljšavaju postojeće i njihovih lažnih kritičara) je svuda prisutna, čak i u našim sopstvenim

lje – pregovarači se moraju predstaviti kao reprezentativna snaga. Iz te perspektive, predstavljanje društvene stvarnosti znači njeno svođenje na nečiju organizaciju. Oružani sukob se ne smije širiti spontano, već mora biti povezan sa različitim fazama pregovora. Organizacija će manipulirati rezultatima. Odnosi među članovima organizacije, kao i između njih i ostatka svijeta, odražava ono što autoritarni program jeste: oni ozbiljno shvataju hijerarhiju i poslušnost.

Problem nije toliko drugačiji za one koji ciljaju na nasilno osvajanje političke vlasti. To je pitanje propagiranja nečije snage kao avangarde sposobne da usmjeri revolucionarni pokret. 'Oružana borba' se predstavlja kao superiorni oblik društvene borbe. Ko god da je više vojnički predstavnik – zahvaljujući spektakularnom uspijehu akcija – čini autentičnu oružanu partiju. Javna suđenja I narodni tribunali koji slijede su djela onih koji žele da se stave na mjesto države.

Sa svoje strane, državi potpuno odgovara svođenje revolucionarne pretnje na nekoliko borbenih organizacija, kako bi subverziju transformisala u sukob dve armije: s jedne strane institucije, a s druge naoružana grupa. Ono čega se vlast najviše plaši jeste anonimna, opšta pobuna. Medijska slika 'teroriste' ide ruku pod ruku sa policijom u odbrani društvenog mira. Bez obzira da li građanin aplaudira ili je uplašen, on je još uvijek građanin, npr. gledalac.

Reformistička uljepšavanja postojećeg pothranjuju oružanu mitologiju, proizvodeći lažnu alternativu između legalne i tajne politike. Dovoljno je napomenuti koliko je lijevih demokrata iskreno dirnuto slikama gerile u Meksiku i Latinskoj Americi. Pasivnost zahtjeva savjetnike i specijaliste. Kada se razočara u tradicionalne, svrstava se uz nove.

Oružana organizacija – sa programom i monogramom – specifična za revolucionare, svakako može imati slobodarske karakteristike, kao što je društvena revolucija koju priželjkuju mnogi anarhisti nesumnjivo takođe 'oružana borba'. Ali da li je to dovoljno?

neko mogao nazvati potrebom za koherentnošću. Želja čovjeka da živi svoje ideje i stvara teoriju, počevši od sopstvenog života, nije potraga za uzornom ili hijerarhijskom, paternalističkom stranom istog novčića. To je odbacivanje svih ideologija, uključujući i one o uživanju. Odvojili smo se od onih koji se zadovoljavaju onim što su uspjeli da isčakaju – i čuvaju – nešto za sebe u ovom društvu čak i prije nego što smo počeli razmišljati, samim načinom kojim opipavamo svoje postojanje. Ali isto toliko se osjećamo udaljenim od onih koji bi željeli da napuste svakodnevnu normalnost i ulože svoja nadanja u mitologiju tajnosti i borbenih organizacija, zaključavajući se u druge kaveze. Nijedna uloga, bez obzira na to koliko nekoga stavlja u rizičnu poziciju po pitanju zakona, ne može zamijeniti istinsko mijenjanje odnosa. Ne postoji prečica, niti trenutni skok drugdje. Revolucija nije rat.

U prošlosti je nesrećna ideologija oružja transformisala potrebu za koherentnošću u maloj grupi, u krdo velike grupe. Neka se oružje napokon okrene protiv ideologije!

Individua sa strašću za društvenim prevratom i 'ličnom' vizijom klasnog sukoba želi da, odmah, učini nešto drugo. Ako on ili ona analizira transformaciju kapitala i države, to je svakako u cilju napada na njih, a ne da bi otišao na spavanje sa jasnijim idejama. Ukoliko nisu prihvatili zabrane i odluke vladajućih zakona i morala, napisali su pravila sopstvene igre, koristeći se svim raspoloživim sredstvima. Nasuprot piscu ili vojniku za koga su to profesionalni poslovi, pa tako imaju trgovački identitet, olovka i revolver su jednako oružja za njih. Subverzivno ostaje subverzivno čak i bez pera ili oružja, sve dok posjeduje oružje koje sadrži sva ostala: sopstvenu odlučnost.

'Oružana borba' je strategija koja se može staviti u službu bilo kog projekta. Gerila se još uvijek koristi od strane organizacija čiji su programi suštinski socijaldemokratski; oni prosto podržavaju svoje stavove vojničkom praksom. Politika se, takođe, može vršiti oružjem. U bilo kojim pregovorima sa vlastima – to jest, bilo kom odnosu koji potonje održava kao sagovornika, čak i kao neprijate-

životima – autentičnom mjestu društvenog rata – u našim željama i rješenosti, kao i u našim malim, svakodnevnim, potčinjavanjima.

Neophodno je doći u sukob sa svim tim, da bismo konačno došli u sukob sa životom.

II

“Učimo upravo tako što radimo one stvari koje je potrebno naučiti da bi bile urađene.”

– Aristotel

Tajna je u tome da stvarno treba početi.

Sadašnja društvena organizacija ne samo da odlaže, već i sprečava i ometa svako praktikovanje slobode. Jedini način da se nauči šta je sloboda, jeste eksperimentisanje sa njom, a da bi to i učinio moraš imati neophodno vrijeme i prostor.

Osnovna premisa za slobodno djelovanje jeste dijalog. Dalje, bilo koji autentički diskurs zahtjeva dva uslova: istinsku zainteresovanost za pitanja koja se iznose za diskusiju (problem sadržaja) i slobodnu potragu za mogućim odgovorima (problem metoda). Trebalo bi da se ova dva uslova pojavljuju u isto vrijeme, tako da sadržaj određuje metod, i obrnuto. Čovjek o slobodi može govoriti samo u slobodi. U čemu je svrha postavljanja pitanja ako nemamo slobodu da odgovorimo? Kakav smisao ima odgovaranje ako su pitanja uvijek lažna? Dijalog postoji samo onda kada individue mogu međusobno razgovarati bez posredovanja npr. kada je odnos recipročan. Ako je diskurs jednosmjernan, komunikacija nije moguća. Ako neko ima moć da nameće pitanja, njihov sadržaj će biti direktno funkcionalan u odnosu na to (a odgovori će sadržati potčinjavanje). Potčinjenima se mogu postavljati samo ona pitanja čiji odgovor potvrđuje njihovu ulogu kao takvih, i iz kojih će gazde izvući buduća pitanja. Ropstvo leži u nastavljanju sa odgovaranjem.

U tom smislu istraživanje tržišta je identično izborima. Nezavisnost birača odgovara nezavisnosti potrošača, i obrnuto. TV pasivnost se naziva gledanost; ozakonjenje državne moći se naziva nezavisnim narodom. U oba slučaja individue su samo taoci mehanizma koji im daje pravo da govore nakon što ih je lišio sposobnosti da to čine. Koja je svrha dijaloga ako je sve što možeš učiniti izabrati jedno ili drugo? Šta je komunikacija ako je tvoj jedini izbor izbor između identičnih roba i TV programa? Sadržaj ovih pitanja je besmislen jer je metod lažan.

“Na predstavnika buržoazije najviše podsjeća predstavnik proletarijata”, pisao je Sorel 1907. godine. Ono što ih je učinilo identičnim bila je činjenica da su bili upravo – predstavnici. Danas, reći isto to za desničarkog ili ljevičarskog kandidata bila bi banalnost. Ali političari nemaju potrebu da budu originalni (reklamiranje brine o tome), dovoljno je da znaju kako da upravljaju tom banalnošću. Ironija je u tome da se mediji definišu kao sredstva komunikacije, a glasačka aktivnost se naziva izborima (što u pravom smislu te riječi znači slobodno, svjesno odlučivanje).

Poenta je u tome što vlast ne dozvoljava nikakvu drugačiju vrstu upravljanja. Čak i kada bi je glasači željeli (što bi nas već odvelo do potpune ‘utopije’, da imitiramo jezik realista) ništa značajno se od njih ne bi moglo tražiti od trenutka kada jedini slobodan čin – jedini autentični izbor – koji bi mogli sprovesti postane ne-glasanje. Svako ko glasa želi nekonzekventna pitanja, jer autentična pitanja negiraju pasivnost i delegiranje. Objasnićemo to detaljnije.

Zamisli da se referendumom zahtjeva ukidanje kapitalizma (ostavljajući po strani činjenicu da je takvo pitanje nemoguće u kontekstu postojećih društvenih odnosa). Većina birača bi glasala u korist kapitalizma, iz prostog razloga jer dok mirno napuštaju dom, kancelariju ili supermarket, ne mogu zamisliti svijet drugačiji od onog sa robom i novcem. Ali čak i kada bi glasali protiv ništa se ne bi promijenilo jer bi, da budemo autentični, takvo pitanje isključilo postojanje glasača. Čitavo društvo se ne može promijeniti dekretom.

do teoretizirati bijedu. Istina prije svega. Na taj način odvajanje između subverzivnih i eksploatisanih se ne eliminiše, samo izmješta. Više nismo eksploatisani pored eksploatisanih; naše želje, bijes i slabosti više nisu dio klasne borbe. Ne možemo da delujemo onda kada želimo: imamo misiju – čak i ako je ne nazivamo tako – koju moramo da izvršimo. Postoje oni koje se žrtvuju za proletarijat djelovanjem, i oni koji to čine kroz pasivnost.

Ovaj svijet nas truje i prisiljava da sprovodimo beskorisnu škodljivu aktivnost; on nam nameće potrebu za novcem i lišava nas strasnih odnosa. Starimo među muškarcima i ženama bez snova, strancima u stvarnosti koja ne ostavlja prostor za izlive darežljivosti. Nismo zagovornici odricanja. Samo, ono najbolje što nam ovo društvo može ponuditi (karijera, slava, iznenadna pobjeda, ‘ljubav’) nas prosto ne zanima. Izdavanje naređenja nam se gadi jednako koliko i poslušnost. Mi smo eksploatisani koliko i svi drugi, i želimo da smjesta okončamo eksploataciju. Za nas, nije potrebno drugo opravdanje za revolt.

Naši životi nam izmiču, i ma koji klasni diskurs koji ne uspeva da krene od toga je, prosto, laž. Ne želimo da usmjeravamo ili podržavamo društvene pokrete, već radije da učestvujemo u onim koji već postoje, do mjere u kojoj u njima prepoznamo zajedničke potrebe. U širokoj perspektivi oslobađanja ne postoji nešto poput superiornog oblika borbe. Revoltu je potrebno sve: novine i knjige, oružja i eksplozivi, pokuda i psotka, otrov, bodeži i podmetnuti požar. Jedino zanimljivo pitanje jeste kako ih kombinovati.

VIII

“Lako je ustreliti pticu koja leti pravo.”

— B. Grasian

Ne samo da želimo promijeniti naše živote odmah, već je to i kriterijum po kom tražimo naše drugove. Isto važi i za ono što bi

Kako se oružana samoorganizacija eksploatisanih širi, otkrivajući lomljivost društvenog poretka, primjećuje se da je revolt, poput hijerarhijskih i trgovačkih odnosa, svuda prisutan. Suprotno tome, svako ko revoluciju posmatra kao državni udar ima militaristički pogled na sukob. Organizacija koja se uspostavlja kao avangarda eksploatisanih teži ka tome da sakrije činjenicu da je dominacija društveni odnos, a ne prosto glavni štab koji treba osvojiti; kako bi inače opravdala svoju ulogu?

Najkorisnija stvar koju neko može učiniti sa naoružanjem jeste da ga učini beskorisnim što je prije moguće. Ali problem naoružanja ostaje apstraktan sve dok se ne poveže sa odnosom između revolucionarnih i eksploatisanih, između organizacije i pravog pokreta.

Suviše često su revolucionari tvrdili kako predstavljaju svijest eksploatisanih, te da predstavljaju stepen njihove subverzivne zrelosti. 'Društveni pokret', dakle, postaje opravdanje za partiju (koja u lenjinističkoj viziji postaje elita profesionalnih revolucionara). Začarani krug je u tome da što se više neko odvaja od eksploatisanih, ima veću potrebu da predstavlja nepostojeće odnose. Subverzija je svedena na nečiju praksu, a predstavljanje postaje organizacija ideološke prevare – birokratska verzija kapitalističkog prisvajanja. Revolucionarni pokret se tada identifikuje sa svojim 'najnaprednijim' izrazom, koji ostvaruje svoj koncept. Hegelovska dijalektika totaliteta nudi savršen sistem za takvu konstrukciju.

Ali tu je, takođe, i kritika odvajanja i zastupanja koja opravdava čekanje i prihvata ulogu kritičara. Pod izgovorom neodvajanja od 'društvenog pokreta', završava osuđujući ma kakvu praksu napada kao 'izletanje' ili prosto 'oružanu propagandu'. Još jednom se revolucionari pozivaju da 'razotkriju' stvarne uslove eksploatisanih, ovog puta svojom neaktivnošću. Nikakav revolt zbog toga nije moguć do onog koji je vidljiv u društvenom pokretu. Tako svako ko djeluje mora nužno željeti da zauzme mjesto proletarijata. Jedina stvar koja se brani postaje 'radikalna kritika', 'revolucionarna racionalnost'. Život je bijedan, tako da čovjek ne može učiniti ništa

Isto se može reći za manje radikalna pitanja. Uzmimo na primjer stambeno pitanje. Šta bi se desilo ako bi stanari bili u mogućnosti (još jednom, nalazili bismo se u 'utopiji') da se izraze po pitanju organizacije sopstvenih života (kuće, ulice, trgovi, itd.)? Recimo odmah da bi takvi zahtjevi, nesumnjivo, od samog početka bili ograničeni, jer je stambeno pitanje posledica razmještanja i koncentracije stanovništva u skladu sa potrebama ekonomije i društvene kontrole. Kako god, možemo pokušati zamisliti neke oblike društvenog organizovanja, drugačije od ovih geta. Neko bi sigurno mogao reći da bi veći dio populacije, po ovom pitanju, imao slične ideje kao i policija. Inače (to jest, da bi čak i ograničena praksa dijaloga podstakla razvoj želje za novim okruženjem), to bi značilo eksploziju geta. Kako, pod postojećim društvenim poretkom, pomiriti želje stanovništva da diše sa interesima gazdi motorne industrije? Slobodan protok individua sa strahom vlasnika luksuznih butika? Dječja igrališta sa cementom auto parkova, banaka, I šoping centara? Prazne kuće prepuštene u ruke špekulanata? Blokove stanova koji izgledaju kao vojničke kasarne, koji izgledaju kao škole, koji izgledaju kao bolnice, kao utočišta? Pomjeriti jedan zid u tom lavirintu užasa značilo bi stavljanje pod znak pitanja čitave šeme. Što dalje odmičemo od policijskog shvatanja okruženja, bliži smo sukobima sa policijom.

"Kako možeš slobodno razmišljati u senci crkve?" napisala je ruka nepoznatog autora na svetom zidu Sorbone tokom maja '68. Ovo besprekorno pitanje ima šire implikacije. Sve što je izgrađeno (dizajnirano) u ekonomske ili religijske svrhe nameće isključivo ekonomske ili religijske želje. Oskrnjavljena crkva je i dalje kuća božija. Robe nastavljaju svoj brbljanje u napuštenom šoping centru. Paradno polje iskorišćenih kasarni još uvijek sadrži marširanje vojnika. Na to je mislio onaj koji je rekao da je uništenje Bastilje bila primjena društvene psihologije. Bastiljom se nikada ne bi moglo upravljati osim kao zatvorom, jer bi njeni zidovi nastavili da pričaju priče o utamničanim tijelima i željama.

Potčinjenost, obaveza i dosada se udaju za konzumerizam u beskrajnim tužnim svadbama. Rad proizvodi društveno okruženje koje reprodukuje rezignaciju radom. Čovjek uživa u večerima ispred TV jer je proveo dan u kancelariji i podzemlju. Čutanje u fabrici čini vikanje na stadionima obećanom srećom. Osećaj nedoraslosti u školi opravdava bezosećajnu neodgovornost subotnje večeri u disko-klubu. Jedino su oči koje izlaze iz Mekdonaldsa sposobne da se zacakle kada vide billboard za Klub Med. Et cetera.

Da bi bio slobodan, potrebno je da znaš kako da iskušiš slobodu. Da bi iskusio slobodu, potrebno je da se oslobodiš. U okviru postojećeg društvenog poretka, vrijeme i mjesto spriječavaju eksperimentisanje slobode, jer im nedostaje sloboda za eksperimentisanje.

III

“Tigrovi bijesa su mudriji od kónja pouke.”

— V. Blejk

Samo remeteći imperativ vremena i društvenog prostora biće moguće zamisliti nove odnose i okruženja. Stari filozof je govorio da čovjek može da želi na osnovu onoga što zna. Želje se mogu promijeniti samo ako čovjek promijeni život koji ih proizvodi. Neka u vezi toga bude jasno: pobuna protiv organizacije vremena i prostora koju sprovodi vlast je materijalna i psihološka potreba.

Bakunjin je govorio da su revolucije tri četvrtine fantazije i jedna četvrtina stvarnosti. Važno je razumjeti gdje su korijeni fantazije koja dovodi do eksplozije opšte pobune. Oslobođanje od svih zlih strasti, kao što je rekao ruski revolucionar, je neodoljiva sila promjene. Zbog svega toga ovo može natjerati rezigniranog ili hladnog analitičara historijskog kretanja kapitala da se nasmiješi – možemo reći – ukoliko takav žargon možemo svariti – da je takva ideja revolucije veoma moderna. Strasti su zle, po tome što su zatočnice koje guše to čudovište – normalnost. Ali one su zle i zbog volje da

bodimo. U tom smislu, pobuna je ‘kolektivni pokret individualnog ostvarenja’.

Normalnost rada i ‘slobodnog vremena’, porodice i konzumerizma, ubija svu zlu strast za slobodom. (Dok pišemo ove riječi nasilno smo odvojeni od naše vrste, a to odvajanje oslobađa Državu tereta da nam zabrani da pišemo). Nijedna promjena nije moguća bez silovitog prekida sa navikom. Ali revolt je uvijek djelo manjine. Mase su na raspolaganju, spremne da postanu instrument vlasti (za roba koji se buni, ‘vlast’ su naredjenja gazde i poslušnost drugih robova) ili da prihvate promjene koje se dešavaju po inerciji. Najveći generalni divlji štrajk u historiji – maj ’68. – uključivao je samo petinu stanovništva. Iz toga ne slijedi da jedini cilj može biti preuzimanje vlasti kako bi se upravljalo masama, ili da je neophodno predstaviti sebe kao svijest proletarijata. Ne može postojati trenutni skok iz postojećeg društva u slobodu. Ropski pokoran, pasivan stav nije nešto što se može razriješiti za nekoliko dana ili mjeseci. Stav suprotan ovom mora sam sebi da prokrči put i dođe u svoje vreme. Društveni preokret je samo neophodan uslov da bi se to započelo.

Prezir prema ‘masama’ nije kvalitativni, već ideološki, to jest, podređen je dominantnim predstavama. ‘Ljudi’ kapitala, svakako, postoje, ali oni nemaju precizan oblik.

Međutim, upravo se iz tih anonimnih masa u pobuni javlja ono nepoznato sa željom za životom. Reći da smo jedini buntovnici u moru potčinjenosti je ubjeđivanje, jer unaprijed okončava igru. Samo kažemo da ne znamo ko su naši saizvršioc i da nam je potrebna društvena oluja kako bismo ih otkrili. Danas svako od nas odlučuje u kojoj mjeri drugi ne mogu odlučivati (odricanje nečije mogućnosti za izbor omogućava funkcionisanje ovog svijeta automatizacije). Tokom insurekcije izbor probija svoj put, naoružan, i oružjem se mora braniti jer se na lešu insurekcije rađa reakcija. Iako manjinski (ali u odnosu na koju mjernu jedinicu?) u svojim aktivnim snagama, insurekcionistički fenomen može zadobiti ekstremno široke dimenzije, i u odnosu na to oktriva svoju društvenu prirodu. Što je pobuna obimnija i strasnija, manje se može mjeriti društvenim sukobom.

VII

“Premladi smo – ne možemo više da čekamo.”

– Zid u Parizu

Snaga pobune nije vojna, već društvena. Opšta pobuna se ne mjeri oružanim sukobom već stepenom paralizovanosti ekonomije, mjestima u kojima su proizvodnja i potrošnja preuzeti, slobodnim davanjem koje pali sve račune i napuštanjem obaveza i društvenih uloga. Jednom riječju, remećenjem života. Nijedna gerilska grupa, ma koliko bila efektivna, ne može zauzeti mjesto tog grandioznog pokreta uništenja i transformacije. Pobuna predstavlja lagano pojavljivanje banalnosti koja isplivava na površinu: nijedna vlast se ne može održati bez dobrovoljnog ropstva onih kojima dominira. Revolt, bolje od bilo čega drugog, otkriva da su sami eksploatisani oni koji omogućuju funkcionisanje ubitačne mašinerije eksploatacije. Divlji, šireći prekid društvene aktivnosti iznenada kida ideološki pokrivač, otkrivajući pravi odnos snaga. Država se tada pokazuje u svom pravom svjetlu – kao politička organizacija pasivnosti. Ideologija sa jedne strane, fantazija sa druge, razotkrivaju svoju materijalnu težinu. Eksploatisani prosto otkrivaju snagu koji su oduvijek imali, okončavajući iluziju da se društvo samo reprodukuje – ili da je neka krtica na njihovom mestu. Oni ustaju protiv svoje prošle potčinjenosti – njihove prošle Države – i navika koje su uspostavljene radi odbrane tog starog svijeta. Zavjera pobunjenika je jedini slučaj u kojem ‘kolektivitet’ nije mrak koji let svitaca predaje policiji, ili laž koja od individualne nesreće pravi ‘opšte dobro’. To je ono što razlikama daje snagu složenosti. Kapital je prije svega zajednica obavještajaca, zajednica koja slabi individue, jedinstvo koje nas čini podijeljenim. Društvena svijest je unutrašnji glas koji ponavlja ‘Drugi prihvataju’. Na taj način prava snaga eksploatisanih djeluje protiv njih. Pobuna je proces koji oslobađa tu snagu i, zajedno sa njom, autonomiju i zadovoljstvo življenja; to je trenutak kada recipročno mislimo da je najbolja stvar za druge da se oslo-

žive prije nego da se smanje pod pritiskom dužnosti i maski, transformišući se u sasvim suprotno. Kada je ograničen svakodnevnim dužnostima, život odbija da se ponovo pojavi u vidu sluge. Očajno tragajući za prostorom on se manifestuje kao oniričko prisustvo, fizičko grčenje, nervozni tik, idiotsko, društveno nasilje. Zar masovno širenje psihotičkih droga, što je samo poslednja intervencija države blagostanja, ne ukazuje na nepodnošljivost današnjih životnih uslova? Vlast svuda upravlja zarobljeništvom kako bi opravdala jedan od svojih proizvoda: zlo. Insurekcija se brine za oba.

Ukoliko ne žele da obmanjuju ni sebe ni druge, oni koji se bore za uništenje sadašnje društvene građevine moraju se suočiti sa činjenicom da je subverzija igra divljih, varvarskih snaga. Neko ih je nazvao Kozacima, neko drugi huliganima; zapravo oni su individue čiji bijes nije ugušen društvenim mirom.

Ali kako stvoriti novu zajednicu krenuvši od bijesa? Dopustite nam da stavimo tačku na prizivačke trikove dijalektike. Eksploatisani nisu nosici pozitivnog projekta, pa čak ni besklasnog društva (što sve vrlo vjerno nalikuje proizvodnoj postavci). Kapital je njihova jedina zajednica. Mogu pobjeći jedino ako unište sve ono što ih čini eksploatisanim: plate, robu, uloge i hijerarhije. Kapitalizam nije stvorio uslove svog prevazilaženja u komunizam – ono poznato, da buržoazija stvara sredstva sopstvenog uništenja – već u svijet užasa.

Eksploatisani nemaju ničim drugim da samoupravljaју do negacijom sebe kao takvih. To je jedini način da njihove gazde, vođe i branioci različitih vidova nestanu zajedno sa njima.

Za Grke riječ ‘varvarin’ nije označavala samo stranca, već i onog koji ‘muca’ tj. onog koji jezik grada ne govori ispravno. Jezik i teritorija su neodvojivi. Zakon postavlja granice nametnute poretkom Imena. Svaka struktura moći ima svoje varvare, svaki demokrat-ski diskurs ima svoje mucavce. Robno društvo želi da otkloni njihovo jogunasto prisustvo – isključenjem i učutkivanjem – kao da su ništa. Upravo na tom ništa je pobuna zasnovala svoje razloge. Nijedna ideologija dijaloga i participacije nikada neće biti u mo-

gućnosti da u potpunosti prikrije isključenje I unutrašnje kolonije. Kada svakodnevno nasilje od strane države i ekonomije prouzrokuje eksploziju zlog dijela, nema smisla biti iznenađen ako neko stavi noge na sto i odbije da prihvati diskusiju. Samo tada će se strasti osloboditi svijeta smrti. Varvari su tu iza ugla.

IV

“Moramo napustiti sve modele i proučavati sopstvene mogućnosti.”

— E. A. Po

Nužnost insurekcije. Ne u smislu neizbježnosti (događaja koji se mora odigrati prije ili kasnije), već u smislu konkretnih uslova mogućnosti. Neophodnost mogućeg. U ovom društvu novac je neophodan. Pa ipak, život bez novca je moguć. Da bismo iskusili tu mogućnost neophodno je uništiti ovo društvo. Danas čovjek može iskusiti samo ono što je društveno neophodno.

Zanimljivo je da oni koji smatraju da bi insurekcija bila tragična greška (ili nestvaran romantičarski san) puno pričaju o socijalnoj akciji i slobodnim područjima za eksperimentisanje. Potrebno je samo malo stisnuti takve argumente da bi se iz njih iscjedio sav sok. Kao što smo rekli, da bi se slobodno djelovalo neophodno je imati mogućnost za međusobno razgovaranje bez posredovanja. I u vezi toga, koliko I gdje se, danas, osoba može uključiti u dijalog?

Da bi slobodno diskutovao, čovjek mora ugrabiti vrijeme i prostor od društvenih obaveza. Na kraju krajeva, dijalog je neodvojiv od borbe. Nerazdvojni su materijalno (da bismo međusobno razgovarali potrebno je da odvojimo neko vrijeme i osvojimo neophodan prostor) i psihološki (individue vole da razgovaraju o onome što rade jer na taj način riječi mijenjaju stvarnost).

Zaboravljamo da svi živimo u getu, čak i ako ne plaćamo zakupninu svaki dan, čak ako je svaki dan nedelja. Ako nismo sposobni

identiteta (nastavnici, prodavci, radnici, itd.). Uspostavljena slobodarska organizacija koja postavlja zahtjev će samo oslabiti borbe (samo nekoliko eksploatisanih će izabrati da joj se pridruži) ili će izgubiti svoje slobodarske osobine (sindikati su najkvalifikovaniji na polju sindikalnih borbi). Organizaciona struktura koju stvaraju revolucionari i eksploatisani je stvarno u konfliktu samo ako je u skladu sa privremenom prirodom neke specifične borbe, ima jasan cilj i nalazi se u poziciji napada. Drugim riječima, ako je to na djelu kritika saradnje sindikata sa gazdama.

Ne možemo reći da, u ovom trenutku, subverzivci imaju veliki kapacitet da pokrenu društvene borbe (anti-militarističke, protiv zagađenja okoliša, itd). Ostaje (za one koji ne drže da su ‘ljudi saizvršio i rezignirani’) hipoteza o autonomnoj intervenciji u borbama – ili u prilično obimnim djelima revolta – koja se razvija spontano. Ako tragamo za jasnijim izrazom vrste društva za koju se eksploatisani bore (kako je jedan lukavi teoretičar izjavio za vrijeme nedavnog talasa štrajkova), možemo ostati i kod kuće. Ako sebe ograničavamo na prostu – što nije mnogo različito – kritičku podršku, samo dodajemo naše crveno-crne zastave onim partijskim i sindikalnim. Još jednom se kritika detalja zalaže za kvantitativni model. Ako smatramo da kada nezaposleni pričaju o pravu na rad treba da činimo to isto (praveći jasnu razliku između plata i ‘društveno korisne aktivnosti’), onda je čini se jedino mjesto za akciju ulica prepuna demonstranata. Kao što je i stari Aristotel bio svjestan, predstavljanje je moguće tamo gdje postoji jedinstvo vremena i prostora.

Ali ko je rekao da je nezaposlenima nemoguće pričati o sabotazi, ukidanju prava, odbijanju plaćanja zakupnine (dok je u isto vrijeme praktikujemo)? Ko kaže da se, kada radništvo izađe na ulice da štrajkuje, ekonomija ne može kritikovati i drugdje? Govoriti ono što neprijatelj ne očekuje i biti tamo gdje nas ne očekuju. To je nova poezija.

I šta onda? Onda, čak iako vas je nekolicina možete razmišljati o djelovanju ne čineći to u izolaciji, sa znanjem da je u eksplozivnim situacijama nekoliko dobrih kontakata mnogo korisnije od velikih brojeva. Tužno je što se često dešava da društvene borbe koje zahtjevaju neka prava razviju interesantnije metode nego što to čine sa ciljevima (na primjer, grupa nezaposlenih koja traži posao završava tako što spaljuje kancelarije za socijalnu pomoć). Naravno neko bi mogao ostati uzdržan, govoreći da rad ne bi trebalo tražiti već uništiti. Ili, neko bi mogao pokušati da veže kritiku čitave ekonomije za tu strasno zapaljenu kancelariju, ili kritiku sindikata po pitanju djela sabotaze. Svaki individualni cilj u borbi sadrži nasilje cjelokupnih društvenih odnosa spremnih da eksplodiraju. Banalnost njihovog neposrednog uzroka, kao što znamo, prva je karta koju pokazuju revolti kroz cijelu istoriju.

Šta grupa odlučnih drugova može učiniti u takvim situacijama? Ne mnogo, osim ukoliko već nisu razmišljali (na primjer) o tome kako objaviti letak ili u kojim tačkama grada proširiti protest; ili još bolje: ako ih razigrana i neobuzdana inteligencija nije naterala da zaborave brojeve i velike organizacijske strukture.

Bez želje da oživimo mit kako generalni štrajk oslobađa insurekciju, sasvim je jasno da je prekid svih društvenih aktinosti još uvijek presudan. Subverzivne akcije moraju naginjati ka paralizi normalnosti, bez obzira na to šta je prvobitno prouzrokovalo sukob. Ako studenti nastave da studiraju, radnici – oni koji preostanu – i kancelarijski službenici da rade, nezaposleni da se brinu za zaposlenje, onda promjena neće biti moguća. Revolucionarna praksa će uvijek biti iznad ljudi. Ma koja organizacija koja je odvojena od društvenih borbi ne može ni otpočeti revolt niti ga proširiti ili braniti. Ako je tačno da eksploatisani teže da se okupljaju iza onih koji su u mogućnosti da garantuju ekonomska poboljšanja za vrijeme toka borbe – ako je tačno, drugim riječima, da je svaka borba koja zahtjeva bolje uslovne nužno reformistička – slobodari mogu progurati metode (individualna autonomija, direktna akcija, stalna konfliktnost) koje prevazilaze zahtjeve ka odricanju od svih društvenih

da uništimo taj geto, od slobode da eksperimentišemo će, zaista, biti slabe vajde.

Mnogi slobodari vjeruju da do društvene promjene može i mora doći postepeno, bez ikakvog iznenadnog prevrata. Zbog toga govore o 'područjima oslobođenim od Države' u kojima bi se razrađivale nove ideje i prakse. Ostavljajući po strani nesumnjivo komične aspekte tog pitanja (Gdje država ne postoji? Kako je stavljáš u zagrade?), možemo primjetiti da referentna tačka takvih pitanja ostaju samoupravne federalističke metode kojima su subverzivci eksperimentisali u određenim istorijskim periodima (Pariska komuna, revolucionarna Španija, Budimpeštanska komuna, itd.). Međutim, ono što izbjegavaju da kažu jeste da su mogućnost razgovora i promjene stvarnosti sprovedi naoružani pobunjenici. Ukratko, izostavljen je mali detalj: insurekcija. Ne možeš izvući metod (komšijski sastanci, direktno donošenje odluka, horizontalno povezivanje, itd.) iz konteksta koji ga je omogućio, ili ga čak izvući protiv njega (npr. "nema smisla napadati državu; moramo se samoorganizovati, učiniti utopiju stvarnom"). Prije nego što počnemo razmišljati šta su, na primjer, proleterski savjeti značili – i šta bi oni mogli danas značiti – potrebno je razmotriti uslove pod kojima su nastali (1905. u Rusiji, 1918-1921. u Njemačkoj i Italiji, itd.). To su bila insurekcionistička vremena. Hoće li neko, molim vas, objasniti kako bi eksploatisani danas mogli odlučivati u prvom licu o pitanjima od ma kakvog značaja bez nasilnog raskida sa društvenom normalnošću? Tek tada ćeš moći pričati o samoupravljanju ili federalizmu. Prije diskusije šta samoupravljanje postojećim proizvodnim strukturama znači 'poslije revolucije', potrebno je biti svjestan jedne proste stvari: ni policija ni gazde se neće složiti sa tim. Ne možeš diskutovati o mogućnostima zanemarujući uslove koji su neophodni da se one ostvare. Ma kakva ideja o slobodi sadrži u sebi raskid sa postojećim društvom.

Razmotrimo poslednji primjer. U slobodarskim krugovima se takođe priča o direktnoj demokratiji. Neko bi mogao uzvratiti da se anarhistička utopija suprotstavlja metodu većinske odluke. Tačno.

Ali suština je u tome da niko ne priča o demokratiji u pravom smislu te riječi. Ostavimo po strani one koji je poturaju kao nešto potpuno suprotno – tj. kao konstituisanje građanskih listi i učestvovanje na opštinskim izborima – i okrenimo se onima koji zamišljaju prave građanske skupštine gde ljudi razgovaraju bez posredovanja. Šta će ti tzv. građani moći da izraze? Kako mogu odgovoriti drugačije, bez promjene pitanja? Kako napraviti razliku između tzv. političke slobode i postojećih ekonomskih, društvenih i tehnoloških uslova? Bez obzira koliko izvrćeš stvari, ne možeš izbjeći problem uništenja, osim ukoliko ne smatraš da tehnološki centralizovano društvo može u isto vrijeme postati federalističko, ili da opšte samoupravljanje može postojati u zatvorima u koje su se pretvorili današnji gradovi. Reći da se sve promjene koje su neophodne mogu izvesti postepeno samo unosi zabunu u problem. Promjena se ne može čak ni početi odvijati bez rasprostranjenog revolta. Insurekcija predstavlja cjelinu društvenih odnosa koji se otvaraju za avanturu jednom kada je razotkrivena maska kapitalističke specijalizacije. Insurekcija ne dolazi sa svojim odgovorima, to je istina. Ona samo počinje da postavlja pitanja. Tako, suština pitanja nije da li djelovati postepeno ili avanturistički. Pitanje je da li djelovati ili prosto sanjati djelovanje.

Kritika direktne demokratije (da se držimo istog primjera) mora biti konkretna. Samo je tada moguće krenuti dalje i smatrati da društvena osnova individualne autonomije stvarno postoji. Samo je tada moguće da taj odlazak dalje postane metod borbe, sada i ovdje. Potrebno je da subverzivci kritikuju ideje drugih ljudi i definišu ih preciznije od onih koji se u njih kunu.

Da bolje naoštre svoje bodeže.

V

“Aksiomska je i očigledna istina da se revolucija ne može izvesti sve dok ne bude bilo dovoljno snage za to. Ali je istorijska činjenica da snage koje određuju

Kako da – kada nas je tako malo – postanemo vidljivi studentima, radništvu, nezaposlenima? Ako razmišljamo u pogledu konsenzusa i slike (učiniti se vidljivim, da budemo precizni), odgovor se može uzeti zdravo za gotovo: sindikati i lukavi političari su daleko snažniji od nas. Opet, ono što nedostaje jeste mogućnost da se sastavi i razbije. Reformizam djeluje detaljno, kvantitativno: on mobilise ogroman broj ljudi da bi promijenio nekoliko izolovanih aspekata vlasti. Opšta kritika društva, sa druge strane, dopušta razvoj kvalitativne vizije djelovanja. Naročito zbog toga što ne postoje centri ili revolucionarni subjekti kojima se potčinjavaju nečiji projekti, svaki aspekt društvene stvarnosti odnosi se nazad na cjelinu čiji je dio. Bez obzira da li je pitanje o zagađenju, zatvorima ili urbanizaciji, svaki istinski subverzivan diskurs završava se tako što sve dovodi u pitanje. Danas, više nego ikada ranije, kvantitativni projekt (okupljanje studenata, radništva ili nezaposlenih u trajne organizacije sa specifičnim problemom) može djelovati samo na detalje, prazneći snagu akcije postavljanjem pitanja koja se ne mogu redukovati na izdvajanje u kategorije (studenti, radnici, imigranti, homoseksualci, itd.). Štaviše, i reformizam je sve manje sposoban da bilo šta reformiše (pomisli samo na nezaposlenost i način na koji se lažno predstavlja kao rešivi lom u ekonomskoj racionalnosti). Neko je rekao da je čak i zahtjev za nezagađenom hranom postao revolucionarni projekat, jer bi svaki pokušaj njegovog zadovoljenja uključivao izmenu cjeline društvenih odnosa. Svaki zahtjev upućen tačno određenom sagovorniku nosi u sebi svoj sopstveni poraz, ako ni zbog čega drugog, a ono zato što nijedan autoritet nije sposoban da riješi problem od opšteg značaja čak i ako bi hteo. Kome da se obratimo u vezi sa zagađenjem vazduha?

Radništvo, koje je tokom divljeg štrajka nosilo natpis „Ništa ne tražimo“, shvatilo je da poraz leži u samom zahtjevu (‘zahtevi upućeni neprijatelju su večni’). Nema alternative osim da se sve uzme. Kao što je Štirner rekao: „Bez obzira koliko im daješ, uvijek će tražiti još, jer ono što oni žele nije ništa manje do okončanje svake koncesije“.

VI

“Poezija... se odnosi na Maštu, koja po svojoj volji može da stvara nezakonite sklopove i rastavljanja stvari.”

– F. Becon

Razmisli o drugačijem konceptu snage. Možda je to nova poezija. U osnovi, šta je društveni revolt ako ne generalizovana igra ilegalnog spajanja i razdvajanja stvari.

Revolucionarna snaga nije snaga koja je protiv one koju ima vlast, i njoj jednaka. Da je tako, bili bismo poraženi prije nego što bismo i počeli, jer bi svaka promjena bila samo vječno vraćanje stega. Sve bi bilo svedeno na vojni konflikt, mrtvačko kolo standarda. Pravi pokreti izbjegavaju kvantitativni pogled.

Država i kapital posjeduju najsofisticiranije sisteme kontrole i represije. Kako se možemo suprotstaviti ovom Molohu? Tajna je skrivena u razbijanju i ponovnom sastavljanju. Kretanje inteligencije je neprestana igra razbijanja i uspostavljanja odnosa. Isto važi i za subverzivnu praksu. Kritikovanje tehnologije, na primjer, znači razmatranje njenog opšteg okvira, posmatranje, ne kao skupa mašina, već kao društvenog odnosa, sistema; to znači shvatanje da se tehnološki instrument odražava na društvo koje ga proizvodi i da njeno uvođenje mijenja odnose među individuama. Kritikovanje tehnologije znači odbijanje potčinjavanja ljudskih aktivnosti profitu. Da nije tako, zavaravali bismo sebe u vezi sa posledicama tehnologije, njene tvrdnje o neutralnosti, reverzibilnosti njenih posledica. Tako postaje neophodno da je razbijemo u njeno razgranato mnoštvo, konkretne realizacije koje nas sve više mijenjaju. Potrebno je razumjeti da širenje proizvodnje i kontrole koje nove tehnologije omogućavaju olakšava sabotiranje. U suprotnom, bilo bi nemoguće napasti ih. Isto važi za škole, kasarne i kancelarije. Iako su neodvojive od ukupnih hijerarhijskih i merkantilnih odnosa, one se još uvijek konkretizuju u određenim ljudima i mjestima.

evoluciju i socijalne revolucije ne mogu da se odrede cenzusnom listom.”

– Malatesta

Nije moderno vjerovati da je društvena promjena još uvijek moguća. ‘Mase’ su, kaže se, u dubokom transu i potpuno integrisane u društvene norme. Bar dva zaključka se mogu izvući iz takvih zapažanja. Da je pobuna nemoguća, ili da je moguća u malim brojevima. To postaje ili otvoreno institucionalni diskurs (potreba za izborima, legalizacijom, itd.) ili onaj u korist društvenih reformi (sindikalno samoorganizovanje, borba za kolektivna prava, itd.). Drugi zaključak može postati osnova klasičnog avangardističkog diskursa ili antiautoritarnog, naklonjenog permanentnoj agitaciji.

Ovdje se može reći da su, kroz istoriju, ideje koje su bile očigledno međusobno suprotstavljene zapravo dijelile zajedničke korijene.

Uzmimo kao primjer socijal-demokratiju i boljševizam: jasno je da oba dolaze iz iste pretpostavke da mase nemaju revolucionarnu svijest, te ih je potrebno voditi. Socijaldemokrate i boljševici se razlikuju samo u metodama koje se koriste – reformistička partija ili revolucionarna partija, parlamentarna strategija ili nasilno osvajanje vlasti – u identičnom programu unošenja svijesti eksploitantima izvana.

Razmotrimo hipotezu ‘manjinske’ subverzivne prakse koja odbacuje lenjinistički model. U slobodarskoj perspektivi ili se napušta insurekcionistički diskurs (u korist otvoreno usamljenog revolta), ili prije ili kasnije postaje nužan kako bi se suočili sa problemom društvenih implikacija nečijih ideja i prakse. Ako pitanje ne želimo da razrješavamo u granicama lingvističkih luda (npr. tako što ćemo reći da su ideje koje zastupamo već u glavama eksploitantih, ili da je nečija pobuna već deo šireg stanja), ostaje jedna činjenica: izolovani smo, ali to nije isto što i reći da nas je malo.

Ne samo da djelovanje malih grupa ne stvara ograničenja, već predstavlja i potpuno drugačije viđenje društvene transformacije.

Slobodari nisu jedini ljudi koji sebi predočavaju dimenziju kolektivnog života koji nije potčinjen centralnom upravljanju. Autentični federalizam čini mogućim dogovore između slobodnih zajednica individua. Odnosi afiniteta ne postoje na nivou ideologije ili kvantiteta, već kreću od recipročnog znanja, od osećanja i dijeljenja strasti prema zamišljenom. Ali taj afinitet i autonomna individualna akcija su mrtva slova na papiru ukoliko se ne mogu proširiti bez toga da se žrtvuju u ime neke navodno veće nužnosti. Horizontalna veza je ta koja konkretizuje oslobodilačku praksu: neformalna veza, kao činjenica, bez posredovanja. Centralizovano društvo ne može postojati bez policijske kontrole i smrtonosnog tehnološkog aparata. Iz tog razloga, svako ko je nesposoban da zamisli zajednicu bez državnog autoriteta lišen je instrumenata kojima može kritikovati ekonomiju koja uništava planetu. Bilo ko, ko nije sposoban da zamisli zajednicu jedinstvenih individua, nema šta da stavi na mjesto političkog posredovanja. Suprotno tome, ideja o slobodnom eksperimentisanju u saradnji sličnomišljenika, sa afinitetom kao osnovom za nove odnose, čini kompletan društveni ustanak mogućim. Samim napuštanjem ideje o centru (osvajanje Zimskog dvorca, ili, nešto modernije, državne televizije) postaje moguće izgraditi život bez nameta ili novca. U tom smjeru, metod širenja napada je oblik borbe koji nosi u sebi drugačiji svijet. Djelovati kada svi savjetuju čekanje, kada nije moguće računati na brojnu podršku, kada ne znaš unaprijed da li ćeš dobiti rezultate ili ne, znači da već afirmišes ono za šta se boriš: društvo bez granica. Dakle, na taj način djelovanje u malim grupama ljudi sa afinitetom sadrži najvažnije kvalitete – to nije samo vješto izvedena taktika, već sadrži i ostvarenje nečijih ciljeva. Likvidacijom laži o prelaznom periodu (diktatura prije komunizma, vlast prije slobode, plate prije uzimanja svega, izvjesnost rezultata prije preduzimanja akcije, zahtjevi za finansiranjem prije eksproprijacije, ‘moralne banke’ prije anarhije, itd.) znači pretvaranje samog revolta u drugačije shvatanje odnosa. Odmah napasti tehnološku hidru znači zamisliti život bez policajca u belim kaputima (npr. bez ekonomskih ili naučnih organizacija koje ih či-

ne nužnim); napasti medijske instrumente pripitomljavanja znači stvarati odnose koji su oslobođeni slika (npr. oslobođene pasivnosti koje ih stvaraju). Bilo ko, ko počne vrištati kako više nije – ili još uvijek nije – vrijeme za pobunu, unaprijed otkriva vrstu društva koju želi. Sa druge strane, danas naglasiti potrebu za društvenom insurekcijom – neobuzdanim pokretom koji prekida istorijsko vreme i omogućava pojavljivanje nemogućeg – prosto znači: ne želimo vođe. Danas je opšta pobuna jedini stvarni federalizam.

Ako odbijemo centralizaciju moramo krenuti izvan kvantitativne ideje o prikupljanju eksploatisanih za frontalni sukob sa vlastima. Potrebno je razmišljati o drugačijem konceptu snage – spaliti liste cenzusa i promijeniti stvarnost.

“Glavno pravilo: ne djeluj en masse. Izvodi akcije sa trojicom ili, najviše, četvoricom. Trebalo bi da bude što je moguće više malih grupa, a svaka od njih mora naučiti da napadne i brzo nestane. Policija pokušava da rasturi skup hiljade ljudi jednom jedinom grupom od sto kozaka. Lakše je poraziti stoninu ljudi nego jednog jedinog, naročito ako udare iznenada i misteriozno nestanu. Policija i vojska biće nemoćni ukoliko je Moskva pokrivena ovakvim malim neuhvatljivim odredima (...). Ne osvajajte uporišta. Trupe će uvijek biti u mogućnosti da ih zauzmu ili prosto unište artiljerijom. Naše tvrđave biće skrivene dvorišta ili bilo koje drugo mjesto sa kog je lako udariti i napustiti ga. Ako bi željeli da ih zauzmu nikada ne bi pronašli nikoga, a izgubili bi mnogo ljudi. Za njih bi bilo nemoguće da ih sve zauzmu jer da bi to učinili morali bi svaku kuću napuniti kozacima.”

Upozorenje ustanicima, Moskva, 11. decembar, 1905.